

Słowniczek: Podstawowe pojęcia ogólno-informatyczne

Słownik pojęć zawiera wyjaśnienia terminów:

Słowniczek: Podstawowe pojęcia ogólnoinformatyczne

Aplikacja

Program z określonym celem lub funkcją, wykonujący zadania realizujące potrzeby użytkownika lub innego oprogramowania. Może być uruchamiana lokalnie na komputerach, smartfonach, tabletach, smartwatchach i innych urządzeniach lub zdalnie poprzez serwer i dostęp do internetu. Aplikacja (jak każdy program) stworzona jest za pomocą języków programowania, ale może być określana i kategoryzowana na różne sposoby w zależności od jej przeznaczenia, wykorzystanej technologii, platformy lub interfejsu.

Aplikacja mobilna

Aplikacja przeznaczona (i zoptymalizowana) do działania na urządzeniach przenośnych, takich jak smartfony, tablety czy smartwatche. Może być pobrana z internetu, specjalnego sklepu mobilnego producenta urządzenia lub wspierającego go oprogramowania albo być preinstalowana przed zakupem i niemożliwa do usunięcia.

Aplikacja webowa (internetowa)

Rodzaj aplikacji, która działa po stronie serwera, a komunikacja z użytkownikiem odbywa się poprzez sieć komputerową. Zazwyczaj dostęp do niej uzyskuje się przez przeglądarkę internetową. Aplikacja webowa różni się od tradycyjnej strony internetowej tym, że nie jest tylko statycznym zbiorem informacji, lecz dynamicznym narzędziem do wykonywania określonych zadań. Przykładem może być sklep internetowy czy portale społecznościowe.

Dokument

W kontekście informatyki plik o specyficznym znaczeniu, który zawierać może tekst, tabele, wykresy lub inne elementy służące do przedstawienia wybranych informacji czy danych. Dokument może mieć różne formaty i rozszerzenia oraz być tworzony, edytowany, zapisywany, drukowany lub wysyłany za pomocą odpowiedniego programu, np. edytora tekstu, arkusza kalkulacyjnego, prezentacji czy programu pocztowego.

Folder

Niekiedy nazywany katalogiem, w ogólnym zastosowaniu służy do logicznego organizowania, grupowania, etykietowania i przechowywania zarówno plików, jak i folderów, tworząc tym samym strukturę drzewa folderów. Podfoldery i pliki znajdujące się w jednym folderze nie mogą posiadać takich samych nazw. Folder (w odróżnieniu od fizycznego katalogu) może być wirtualny i nie musi odpowiadać katalogowi znajdującemu się na dysku. Przykładem wirtualnego folderu jest **Mój komputer** w systemie Windows,

który fizycznie nie istnieje, a jedynie w logiczny sposób prezentuje urządzenia i dyski podpięte do komputera.

Format pliku

Sposób zapisu i organizacji danych w pliku. Format określa, jakie informacje są w pliku zawarte, jak są one zakodowane, skompresowane i podzielone. Wpływa to na jego rozmiar oraz kompatybilność z programami i systemami. Można wyróżnić:

- formaty plików tekstowych (np. TXT, DOC, ODT, PDF, HTML);
- formaty plików graficznych (np. JPEG, GIF, PNG, BMP);
- formaty plików muzycznych (np. MP3, ACC, WAV);
- formaty plików wideo (np. MP4, MPEG, AVI);
- formaty plików skompresowanych (np. RAR, ZIP, TAR);
- formaty plików arkuszy kalkulacyjnych (np. XLS, ODS, CSV);
- formaty plików prezentacji (np. PPTX, ODP);
- formaty plików programów (np. EXE, SYS);
- formaty plików skryptów (np. BAT, JS, PY).

Ikona

Przeważnie niewielki element graficzny widoczny na ekranie monitora, obrazek mający za zadanie przedstawić element systemu komputerowego, na przykład plik, folder, aplikację, czy urządzenie lub narzędzia i funkcje dostępne w programach komputerowych. Ikona służy jako odsyłacz zapewniając szybki i łatwy dostęp do danego elementu.

Katalog

W odróżnieniu od folderu, katalog jest fizyczną strukturą danych przechowywaną na nośnikach. Również może zawierać pliki i podkatalogi (wyłączając identyczne nazwy) oraz służyć do ich przechowywania i organizacji, jednak jego istnienie jest nierozzerwalnie związane z systemem plików.

Menu kontekstowe

Lista operacji dostępnych dla wybranego elementu, otwierana poprzez naciśnięcie prawego klawisza myszy komputerowej. Menu kontekstowe zawiera różne narzędzia i polecenia, które są dostosowane do danego elementu i sytuacji (czyli tego, w jakim programie lub systemie się znajdujemy, a także w którym miejscu interfejsu graficznego klikamy) oraz umożliwia szybki i łatwy dostęp do najczęściej używanych funkcji, takich jak kopiowanie, wklejanie, otwieranie czy właściwości.

Panel sterowania

Część systemu operacyjnego, która umożliwia dostosowywanie i dostęp do różnych ustawień i funkcji komputera, takich jak odinstalowywanie programów, zarządzanie kontami użytkowników, konfigurację zabezpieczeń i sieci czy aktualizację systemu.

Struktura panelu sterowania zazwyczaj jest usystematyzowana i podzielona na różne kategorie w celu ułatwienia kontroli nad systemem.

Plik (danych lub komputerowy)

Jest zapisywanym na nośnikach danych uporządkowanym zbiorem informacji stworzonym z użyciem określonego programu. Może on zawierać różne rodzaje informacji, np. tekst, obraz, dźwięk, wideo czy program. Każdy plik posiada swoją ikonę, nazwę (przechowywaną w systemie plików), rozszerzenie oraz atrybuty określające jego właściwości, takie jak rozmiar, uprawnienia dostępu lub datę utworzenia. Pojedynczy plik może być przechowywany jednocześnie w wielu różnych folderach, ale tylko w jednym katalogu. Nazwy „plik danych” i „plik komputerowy” używane są często zamiennie, jednak nie każdy plik komputerowy (np. skrypt, czy plik wykonywalny) jest plikiem danych, za to każdy plik danych (przechowujący informacje w określonym formacie) jest plikiem komputerowym.

Program

Zbiór poleceń i instrukcji napisanych w specyficznym języku zrozumiałym dla komputera. Zgodnie z nim komputer wykonuje działania i obliczenia lub rozwiązuje dane problemy. Program może być zapisany w różnych formatach i na różnych poziomach zaawansowania: od języków, które są wyłącznie symbolami i maszynowymi regułami (np. język assemblera), po instrukcje zrozumiałe zarówno dla człowieka, jak i komputera (np. Python, Java, czy JavaScript). Programami są np. systemy operacyjne, narzędzia systemowe, przeglądarki internetowe, media społecznościowe, odtwarzacze wideo, gry, symulacje, aplikacje, a nawet skrypty wykonywane na stronach internetowych.

Pulpit

Podstawowy obszar roboczy systemu operacyjnego w jego graficznym interfejsie pozwalający na łatwą obsługę komputera za pomocą myszki i klawiatury. Zazwyczaj może być on personalizowany – dopuszczalne są zmiana tła, rozdzielczości czy koloru i czcionki. Pulpit służy do umieszczania (przeważnie najważniejszych) ikon, będących skrótami do plików, folderów i programów.

Rozszerzenie pliku

Część nazwy pliku znajdująca się po kropce, która określa format pliku i wskazuje, jakim programem najlepiej go otworzyć. Zazwyczaj składa się z trzech lub czterech liter, np.: .txt, .doc, .pdf, .exe, .mp3 czy .jpeg. Podane rozszerzenie nie zawsze musi odpowiadać właściwemu typowi pliku, co może powodować oczywisty błąd podczas próby jego otwarcia lub odczytu. Nie wszystkie systemy operacyjne używają rozszerzeń plików do określania ich typów i formatów. W odróżnieniu od systemu Windows, Linux określa format pliku na podstawie atrybutów plików takich jak program, w którym go utworzono.

Skrót

Plik lub element graficzny odwołujący się do innego pliku, folderu lub programu. Zadaniem skrótu jest jak najszybsze i najprostsze uruchomienie lub otwarcie celu, do którego się odwołuje, albo przejście do wybranej i wskazanej lokalizacji, bez potrzeby jej ręcznego znajdowania w systemie plików. Skrót zawarty w pliku symbolizuje ikonka z małą strzałką w lewym dolnym rogu. Rozszerzenia plików oznaczające skrót to .lnk oraz .pif. Najszybszym sposobem utworzenia skrótu do danego pliku lub folderu jest otwarcie menu kontekstowego i wybranie odpowiedniej opcji. Po przeniesieniu skrótu docelowy plik lub folder, dla którego został on stworzony, pozostaje w pierwotnej lokalizacji, również usunięcie skrótu nie spowoduje wykasowania danych. Skrót przestanie działać, jeśli plik docelowy zostanie usunięty. W przypadku przenoszenia pliku docelowego w tym samym systemie powiązanie zostanie nadpisane dla nowej lokalizacji. Należy jednak uważać, aby podczas przenoszenia danych nie przenosić lub kopiować wyłącznie skrótów zamiast plików docelowych. Nie będą one wówczas działały w innym systemie operacyjnym z innym systemem plików. Skrót można również utworzyć z poziomu przeglądarki internetowej, aby zapisać adres strony internetowej.